

Journal of Innovative Research in Social Studies | Sosyal Bilgilerde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jirss>

Cilt/Volume: 6 Sayı/Issue: 2 Yıl/Year: 2023

Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında İncelenmesi: Nitel Bir Çalışma

Examination of Time and Chronology Perception Skills in The Context of Social Studies Course: A Qualitative Study

Yazar Bilgisi / Author Information

Fatma Çanaklı

Uzman, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Rize/Türkiye
M. Ed., Recep Tayyip Erdoğan University Institute of Graduate Studies, Rize/Türkiye

fatma.canakli20@erdogan.edu.tr

 ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-4829-7396>

Adem Beldağ

Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Rize/Türkiye,
Assoc. Prof. Dr., Recep Tayyip Erdoğan University, Faculty of Education, Social Studies Education, Rize/Türkiye

adem.beldag@erdogan.edu.tr

 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3482-4273>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliř Tarihi / Received : 29.11.2023

Kabul Tarihi / Accepted : 12.12.2023

Yayın Tarihi / Published : 30.12.2023

Atıf / Cite

Çanaklı, F. ve Beldağ, A. (2023). Zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin sosyal bilgiler dersi bağlamında incelenmesi: Nitel bir çalışma. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 6(2), 125-151. <https://doi.org/10.47503/jirss.1397857>

Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında İncelenmesi: Nitel Bir Çalışma¹

Examination of Time and Chronology Perception Skills in the Context of Social Studies Course: A
Qualitative Study

Özet

Bu çalışmanın temel amacı, zaman ve kronolojiyi algılama becerisini 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımları, ders kitapları ve öğretmen görüşleri doğrultusunda incelenmesi olarak belirlenmiştir. Bu temel amaç doğrultusunda, çalışma nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan nitel durum çalışması desenine uygun olarak tasarlanmıştır. Araştırmada veri kaynağı olarak 2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve sosyal bilgiler 4., 5., 6. ve 7. sınıf ders kitapları kullanılmıştır. Çalışma grubunu ise altısı kadın, üçü erkek olmak üzere toplam dokuz sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında ve ders kitaplarında ne şekilde yer aldığını ortaya koymak için doküman incelemesi yapılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin görüşlerinin belirlenmesinde ise nitel veri toplama araçlarından yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Çalışma ile soyut bir içeriğe sahip olan zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin kazandırılmasında ders kitaplarında yer alan içeriğin görsellerle somutlaştırılması, kullanılan yöntem ve etkinlik çeşitliliğinin artırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi kapsamında öğretmenlere yönelik bilgilendirme ve materyal paylaşımına yönelik dijital platformlar oluşturulabileceği ve sınıf ortamlarının zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin somutlaştırılmasına yönelik materyallerle zenginleştirilmesi gerektiği önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: *Beceri, Ders kitabı, Öğretim programı, Sosyal bilgiler, Sosyal bilgiler öğretmenleri, Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi*

Abstract

The main purpose of this study is to examine the ability to perceive time and chronology in line with the achievements of the 2018 social studies curriculum, textbooks and teacher opinions. In line with this main purpose, the study was designed in accordance with the qualitative case study design from qualitative research approaches. The 2018 social studies curriculum and social studies 4th, 5th, 6th and 7th grade textbooks were used as data sources in the study. The study group consisted of nine social studies teachers, six female and three males. Document analysis was conducted to reveal how the ability to perceive time and chronology is included in the social studies curriculum and textbooks. In determining the views of social studies teachers on the ability to perceive time and chronology, a semi-structured interview form was used as a qualitative data collection tool. Content analysis technique was used to analyze the data. The study concluded that the content in the textbooks should be concretized with visuals and the variety of methods and activities used should be increased in the acquisition of the ability to perceive time and chronology, which has an abstract content. Within the scope of the ability to perceive time and chronology, it can be suggested that digital platforms can be created for teachers to share information and materials, and classroom environments should be enriched with materials to concretize the ability to perceive time and chronology.

Keywords: *Curriculum, Skill, Social studies, Social studies teachers, Textbook, Time and chronology perception skill*

¹ Bu makale, Fatma Çanaklı'nın, Doç. Dr. Adem Beldağ danışmanlığında "Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Farklı Boyutlarıyla İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinden yararlanarak hazırlanmıştır.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The developed ability of students to perceive time and chronology will help them learn historical concepts in a certain order and sequence instead of a memorized understanding of history. In this way, students can perceive historical concepts and establish healthy connections between the past, present and future. Due to the weight of history topics in the social studies course, students need to gain the ability to perceive time and chronology. If this skill is incompletely acquired or not acquired, students' historical consciousness and perception of history may be incomplete and may cause erroneous learning. Incomplete learning of the events that happened in the past will become a pile of disconnected information and the expected learning will not be achieved. For this reason, it is important to provide students with the ability to perceive time and chronology. Accordingly, the main purpose of this study is to examine the ability to perceive time and chronology in line with the achievements of the 2018 social studies curriculum in Turkey, textbooks and teachers' opinions. In this direction, answers to the following questions were sought.

1. How are the skills of perceiving time and chronology included in the objectives of the 2018 Social Studies Curriculum?
2. How are the skills of perceiving time and chronology included in the 4th, 5th, 6th, and 7th grade social studies textbooks?
3. What are the opinions of social studies teachers about the ability to perceive time and chronology?

Method

This study, which will evaluate the ability to perceive time and chronology with different dimensions, was conducted within the framework of a case study, one of the qualitative research methods. In the study, the 2018 social studies curriculum social studies 4th, 5th, 6th and 7th grade textbooks were used as data sources. The study group consists of social studies teachers. In the first stage of this research, which was carried out in three stages, 2018 social studies curriculum achievements were analyzed; in the second stage, 4th, 5th, 6th and 7th grade social studies textbooks were analyzed; and in the third stage, interviews were conducted with nine social studies teachers who voluntarily participated in the research through a semi-structured form. Qualitative data collection tools were used in the study. Document analysis was conducted to reveal how the ability to perceive time and chronology is included in the social studies curriculum and textbooks. In determining the views of social studies teachers on the ability to perceive time and chronology, a semi-structured interview form was used as a qualitative data collection tool. In the study, firstly, a literature review was conducted on time and chronology perception skills, and sources such as books, theses, articles, periodicals published so far on the subjects were scanned. The scientific data obtained from the sources were the basis of the study and a detailed bibliography was created. The middle school social studies textbooks examined in the study were provided in digital and printed form. In line with the data obtained, findings related to time and chronology such as perception of time and chronology, time, chronology, skill, time strip, time capsule were determined. Content analysis technique was used to analyze the data. The concepts of "credibility", "consistency", "transferability" and "confirmability" were used to ensure validity and reliability in the study.

Findings

When the achievements of the social studies curriculum were examined in terms of the ability to perceive time and chronology, it was concluded that 7 out of 33 achievements in the 4th grade, 7 out of 33 achievements in the 5th grade, 2 out of 34 achievements in the 6th grade social studies

achievements, and 7 out of 31 achievements in the 7th grade social studies achievements included content related to the ability to perceive time and chronology. The ability to perceive time and chronology is mostly included in 4th and 5th grade achievements. It was concluded that the distribution of skills subject to learning areas in social studies textbooks is different among the same learning areas at different grade levels.

It was found that the ability to perceive time and chronology in social studies textbooks is mostly included in the text and is also included as visual material. In addition, it was determined that the ability to perceive time and chronology was also included in the activities in the textbooks. According to the opinions of social studies teachers, it was concluded that the timeline is the most used material in teaching the ability to perceive time and chronology to middle school students, various activities and the use of multimedia in the classroom are effective, and role-playing is an effective method.

Conclusion and Discussion

According to the findings obtained as a result of examining the structure of the 2018 social studies curriculum, it is thought that the inclusion of the ability to perceive time and chronology is insufficient. It was concluded that the achievements related to the ability to perceive time and chronology are mostly related to the "Culture and Heritage" learning area, where history subjects are intensively included.

As a result of this study, it was determined that the most emphasis was placed on the ability to perceive time and chronology in the "Culture and Heritage" learning area. It was concluded that the examined textbooks can be used more effectively in terms of the ability to perceive time and chronology. The 7th grade social studies textbook was found to have more content in terms of the ability to perceive time and chronology compared to other grades. In teaching the skill, time strips were used the most in the books.

In general, it was concluded that the ability to perceive time and chronology is not sufficiently included in social studies textbooks and is not distributed evenly among learning areas. It is seen that the ability to perceive time and chronology in the textbooks is not included in a certain integrity within the subject. Adequate coverage of the ability to perceive time and chronology in textbooks will make a significant contribution to the acquisition of an abstract skill and the ability to make chronological ordering. When the views of social studies teachers on the ability to perceive time and chronology were analyzed, it was determined that teachers had different views on the ability to perceive time and chronology based on the answers received. This situation can be explained by the fact that teachers have different and rich perspectives.

It was concluded that the timeline is the most used material in teaching time and chronology perception skills to middle school students, various activities and the use of multimedia in the classroom are effective, and role playing is an effective method. It was determined that social studies teachers found the ability to perceive time and chronology at an adequate level in the 2018 social studies curriculum, but they expressed negative opinions about the inclusion of the ability to perceive time and chronology in textbooks. This situation overlaps with the result obtained regarding the inclusion of the ability to perceive time and chronology in textbooks.

Within the scope of the study, it was concluded that the results obtained from the examination of the textbooks in the context of the ability to perceive time and chronology and the teacher opinions overlap significantly in terms of the tools, methods, visuals and distribution to learning areas. In this context, it is concluded that the variety of methods used in the content of the textbooks has an important effect on the acquisition of the ability to perceive time and chronology, which has an abstract content.

GİRİŞ

Toplumlar her daim, kendi özelliklerini içselleştiren, nitelikli üyelere sahip olmak isterler. Bunun da temeli eğitimden geçmektedir. Eğitim bireyin yahut toplumun içinde bulunduğu kültürü, inancı, değerleri, beceriyi, bilgiyi kendisinden sonra gelen nesle aktarma sürecidir (Çüçen, 2001). Her toplumun sosyo-kültürel, siyasi, toplumsal yapısı eğitim sistemine yansır. Eğitimin nihai amacı öğrenciye bilgi ve beceri kazandırmanın yanı sıra insanların hal ve hareketleri, davranışlarının, karakterlerinin ve insan kişiliğinin oluşmasında katkı sağlamaktır (Ulusoy ve Dilmaç, 2018). Zamanla insanlar ile uyum içinde yaşam sürdürebilmek daha da ön plana çıkmıştır. Bunun için de insanların temel becerileri kazanmaları önem taşımaktadır (Çelikkaya, 2011). Yaşadığımız yüz yıl bireyin üst düzey bilgi ve becerilere sahip bireyler yetiştirmeyi ön görmektedir (Hamutoğlu, Başarmak, Çam ve Salar, 2022). İnsanlar kazandıkları beceri ve değerler ile içinde buldukları topluma entegre olmaktadır. İnsanların dünyaya bakış açılarına değerler yön vermekte, değerlerin ve becerilerin insanların toplumsallaşmasında ve insanlar arasında bağ kurmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Türk milli eğitim sisteminin nihai hedefi bireylerin bilgi, beceri ve değerlerle yetişmelerini sağlamaktır. Ayrıca bu bağlamda toplumun gereksinim duyduğu kültürlü çevresindeki olay ve durumlara bilinçle yaklaşan, değerlerine sahip, bilhassa Türk milli eğitim sisteminin gayesi üzerinde durulan hedeflere erişmede ayrıca vatandaşları bu doğrultuda yetiştirme konusunda eğitim sistemine epey görev düşmektedir (Ulusoy, 2007). Bu bağlamda bu çalışmada zaman ve kronolojiyi algılama becerisi sosyal bilgiler dersi bağlamında farklı boyutlarıyla ele alınacaktır.

Öğretim programı ile hedeflenen beceri, değer, kazanımlar öğrenciye verilirken yetkinliklerimiz ve değerler bu hedefler arasında köprü görevi görmektedir (MEB, 2018). Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre beceri kelimesinin sözlük anlamı "1. Elinden iş gelme durumu, ustalık, maharet. 2. Kişinin yatkınlık ve öğrenime bağlı olarak bir işi başarma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği, maharet 3. Vücudun, yapılması güç alıştırmalara yatkın olması durumu." şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Eğitim-öğretimde beceri kelimesi öğrencinin yatkınlığına ve öğrenimine bağlı olarak bir işi başarma ve kavrama durumu olarak ele alınmıştır (Turan, 2019). Öğrencilerin temel becerileri kazanması onların hem akademik hem sosyal alandaki başarısını etkilemektedir. Bundan dolayı eğitim-öğretim sürecinde programda yer alan becerilerin kazandırılması önem arz etmektedir. Toplumsal hayata uyum yaşam boyunca devam eden bir süreçtir. Bu süreç ferdin sosyal bir varlık olmasını sağlamakla birlikte, toplumun devamlılığını da sağlamaktadır. Toplumsallaşma ile fertler temel tutum ve usullerini öğrenmekte ayrıca belirli idealler edinmekte ve sosyal değerler kazanmaktadır (Ozankaya, 2009). Sosyal bilgiler dersi, ferdin hayatında karşısına çıkabilecek olan farklı sorunlarla mücadele etmesini sağlayabilecek, bireyi yaşama hazırlayabilecek, bireye yaşamın içerisinde durumlar ile bu durumlardan ders alabilmesini sağlayabilecek bir derstir (Sözer, 2009). Yaşamla iç içe, adeta yaşamın kendisi olan sosyal bilgiler dersi ise değişen ve gelişen dünya şartlarına uyum sağlaması açısından oldukça önemli bir derstir. Sosyal bilgiler dersi tarih, coğrafya, siyaset, felsefe, ekonomi, hukuk gibi çeşitli sosyal bilim disiplinlerinin bir araya gelmesiyle oluşmuş bir ilkökul ve ortaokul dersidir (Turan ve Karasu Avcı, 2018). Sosyal bilgiler dersinde bulunan her öğrenme alanı öğrencide beceri, yeterlilik ve değerleri kazandırmaya çalışır. Eğitim hayatı süresince kazandırılması ve yahut geliştirilmesi beklenen her türlü bilgi ve performans gerektiren yetenekler bütününe beceri denmektedir (Gömlüksiz ve Kan, 2009). 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında kazandırılması hedeflenen beceriler "Araştırma, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, dijital okuryazarlık, eleştirel düşünme, empati, finansal

okuryazarlık, girişimcilik, gözlem, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, iletişim, iş birliği, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, kanıt kullanma, karar verme, konum analizi, medya okuryazarlığı, mekânı algılama, öz denetim, politik okuryazarlık, problem çözme, sosyal katılım, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, yenilikçi düşünme, zaman ve kronolojiyi algılama” olarak belirlenmiştir (MEB, 2018). Bu becerilerden biri de Şimşek (2016) tarafında “Olayları oluş sırasının önceliğine ve sonralığına göre dizileme, meydana gelen olayların hangi yüzyıllara denk geldiğini bilme, uzaklık yakınlık yönüyle mesafelendirme, konumlandırabilme” olarak tanımlanan zaman ve kronolojiyi algılama becerisidir.

Sosyal bir varlık olan insanın yaşamını sürdürebilmesi için ortak bir zaman paydasına ihtiyaç vardır. Bu bağlamda zaman ve kronolojisinin bilinmesi ve bir beceri olarak edinimi önem arz etmektedir. Öğrencilerin geçmiş, bugün gelecek arasında ilişki kurabilmesi ve meydana gelen olayları sebep-sonuç ilişkisi içinde açıklayabilmeleri önemlidir (Kekeç, 2018). Bu bağlamda zaman ve kronolojiyi algılama becerisi “Takvim bilgisi edinme, zamanları ayırt etme (geçmiş, şimdi, gelecek), zaman ifadelerini doğru kullanma, kronolojik sıralama yapma, zaman şeridindeki veriyi yorumlama, zaman şeridi oluşturma” şeklinde ele alınmıştır (MEB, 2018). 2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programında konu alanı olarak zaman süreklilik ve değişim görülürken, 2017 yılında yapılan değişiklikte zaman ve kronolojiyi algılama becerisi dahil edilmiş (Söğüt, 2021) ve 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında da yerini almıştır. Şimşek’e göre (2015) zaman ve kronolojiyi algılama becerisi “Takvim bilgisi edinme, zamanın boyutlarını kavrama, zaman ifadelerini doğru kullanma, kronolojik sıralama yapma, zaman şeridindeki veriyi yorumlama, zaman şeridi oluşturmayı” kapsar. Değişim ve sürekliliği algılama becerisi ise: “Benzerlik ve farklılığı bulma, zamanla oluşan değişiklik ve sürekliliği algılama, geçmiş problemleri neden sonuç ilişkisi içinde tanıma, bugünkü çağdaş medeniyetin uzun bir zaman diliminin bilgi birikimi ile oluştuğunun farkında olma” şeklindedir.

Kronolojiyi kavrayabilmek, ilerleme ve gerileme, değişim ve süreklilik içinde neden ve sonuç gibi öğrenmeleri kolaylaştırır. Çocukların zaman kavramını kazanabilmeleri yavaş ve oldukça uzun bir süreç içinde meydana gelir. Bu durumun oluşmasında sadece zihinsel süreçler etkili değildir. Aynı zamanda çocukların içinde yaşadığı ortama bağlı olarak değişen çevre etkileşimi, öğrencilerin konuyla alakalı öğrenme yoğunluğu, süreçte değişen ve gelişen öğrenci bilgi birikimine göre değişebilmektedir. Bu durumda zaman ve kronoloji algılama becerisi öğretmenler tarafından bilinçli olarak öğrenciye kazandırılması önem taşımaktadır. Çocuklarda zaman ve kronolojiye ilişkin kavramları algılama aşamaları için yaklaşık 11 yıllık bir süreç gerekmektedir (Çelikkaya ve Kürümlüoğlu, 2019). Bu süreç, çocukların çevresindeki olaylarla başlar ve çocukların zaman kavramını kolayca düzenleyebilecekleri daha soyut bir anlayışa götürür (Altun ve Kaymakçı, 2016). Eğer öğrenciler zaman ve kronolojiyi doğru algılamazsa, bilinenin algılanamaması, kavram yanılgıları ve sağlıklı bir tarih bilincinin oluşmaması gibi sorunlar meydana gelmektedir. Bu durumda geçmiş ve gelecekteki olaylar ile ilgili öğrenciler bağ kuramamakta ve tarih onlar için birbirinden kopuk olgular bütünü haline gelmektedir. Öğrencilerin şimdiki ve geleceği anlamaları için geçmişi kavramaları gerekmektedir (Pala ve Şimşek, 2016). Geçmişini iyi kavrayan öğrenci tarihte olayın meydana geldiği zamanın şartlarını değerlendirebilir. Bu durumun oluşması için öğrencilerde zaman ve kronoloji kavramının kazandırılması gerekmektedir. Zaman ve kronoloji kavramları soyut kavramlardır. Öğrencilerin buldukları yaş koşulları itibarıyla, öğretmenlerin derslerde bu kavramları öğretirken görsel materyallerden sıklıkla yararlanmaları bir gerekliliktir. Zamanı algılama becerisi kronoloji becerisinden ayrı düşünülmemelidir.

Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi; öğrencilerin geçmiş ve gelecek arasında ilişki kurmasına yardımcı olur. Zaman kavramı “herhangi bir işin, oluşun içinde geçtiği süreç” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin alt becerileri “takvim bilgisi edinme, zamanları ayırt etme, zaman ifadelerini doğru kullanma, kronolojik sıralama yapma, zaman şeridindeki veriyi yorumlama ve zaman şeridi oluşturma” olarak belirlenmiştir (MEB,2005). Sosyal bilgiler dersinde sosyal bilim olarak verilen tarih konuları oldukça soyut olup ve zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ile doğrudan ilişkili konulardır. Bu özelliğinden dolayı öğrenci zihinlerinde oldukça soyut kalmakta ve kalıcı öğrenmeler sağlamamaktadır (Candan ve Öztaş, 2017). Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi sosyal bilgiler dersine özgü bir beceri olup “zamanları ayırt etme, takvim becerisi kazanma, kronolojik sıralama yapma” gibi alt becerileri de içinde barındırır. Bu beceri sayesinde öğrenciler geçmiş, gelecek, şimdi arasında bağlantı kurabilir, tarih bilinci kazanır, zamanları sıralayabilir, sebep-sonuç ilişkisi kurabilirler (Altun ve Kaymakçı, 2016).

İlgili alanyazın incelendiğinde zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ile ilgili farklı çalışmalar tespit edilmiştir (Ablak ve Aksoy, 2021; Akbaba, Keçe ve Erdem, 2012; Altun ve Kaymakçı, 2016; Baloğlu Uğurlu ve Üzen, 2018; Demircioğlu, 2005; Durak, 2019; Kekeç, 2018; Marancı, 2017; Özen, 2009; Sağlam, Tınmaz ve Hayal, 2015; Söğüt, 2021; Varlıkgörücüsü ve Çalışkan 2020). Yapılan çalışmalar incelendiğinde yöntem olarak karma yöntem, eylem araştırması, betimsel alan araştırması, yarı deneysel desen, olgubilim deseni ve tarama modelinin seçildiği görülmektedir. Çalışma grupları incelendiğinde ise daha çok ortaokul öğrencileri ve öğretmenler üzerinde çalışılmıştır. Bu çalışmalarda veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu, akademik başarı testleri, araştırma günlüğü, soru formları, başarı testi, sınıf içi gözlem, yarı yapılandırılmış mülakat ve anket kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. İlgili alan yazın incelendiğinde daha önce zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin sosyal bilgiler dersi kazanımları, sosyal bilgiler ders kitapları ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ait görüşleri ile ilgili bütüncül bir bakış açısı sağlayan bir çalışma yapılmadığı saptanmıştır. Bu doğrultuda zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin sosyal bilgiler dersi bağlamında genel bir değerlendirmesini yapmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Özen’ e göre (2009) öğrencilerde zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin gelişmiş halde olması ezberletilmiş bir tarih anlayışı yerine tarihsel kavramların belli bir sıra ve düzen içerisinde öğrenmelerine yardımcı olacaktır. Sosyal bilgiler dersindeki tarih konularının ağırlığından dolayı zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin öğrencilere kazandırılması gerekmektedir. Bu nedenle öğrencilere zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin kazandırılması önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, zaman ve kronolojiyi algılama becerisini 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımları, ders kitapları ve öğretmen görüşleri doğrultusunda incelenmesidir. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kazanımlarında yer alma durumu nasıldır?
2. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin 4. 5. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alma durumu nasıldır?
3. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Çalışma nitel araştırma yaklaşımlarından nitel durum çalışması desenine uygun olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırma, “gözlem, görüşme, doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Nitel araştırmalar daha çok objektif, ölçülebilir davranış ve tutumlarla değil, duygusal ve kavramsal cevaplarla ilgilenir (Büyüköztürk, Kılıç, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). Nitel araştırma “Olguların nedenleri, niçin ve nasıl ortaya çıktıklarına ilişkin sorulara cevap aramaya ilişkindir ve bir konu hakkında derinlemesine bilgi elde etmek” için kullanılır (Denzin ve Lincoln, 2005; Marshall ve Rossman, 2006). Bu bağlamda araştırma zaman ve kronolojiyi algılama becerisini farklı boyutları ile değerlendirecek olan çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması çerçevesinde yürütülmüştür.

Nitel araştırma desenlerinden olan durum çalışmaları, bilimsel içerikli sorulara cevap ararken kullanılan bir desen olarak tanımlanır. Sıklıkla sosyal bilimlerde yapılan çalışmalarda kullanılan bir araştırma yöntemidir. Durum çalışması, “bir olayın, ortamın ya da durumun birbirine bağlı sistemlerin derinlemesine incelendiği yöntem” olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk, vd. 2008). Nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinlemesine araştırılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmalarda durum çalışmaları, “bir durumu meydana getiren ayrıntıları görmek, bir olayla ilgili açıklamaları geliştirmek ve bir olayı değerlendirmek” amacı ile kullanılır (Gall, Borg ve Gall, 1996; Büyüköztürk, vd. 2008). Bu bağlamda zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımları, ders kitapları ve öğretmen görüşleri gibi birbirine bağlı alanlar temelinde bir bütün olarak incelenmesi önem taşımaktadır.

Veri Kaynakları ve Çalışma Grubu

Araştırmada veri kaynağı olarak 2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve MEB Talim Terbiye Kurulu onaylı sosyal bilgiler 4., 5., 6. ve 7. sınıf ders kitapları kullanılmıştır. Çalışma grubunu ise sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen öğretim programı ile 4, 5, 6 ve 7. sınıf ders kitapları şunlardır:

“Tüysüz, S. (2018) .Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı. Tuna Matbaacılık.”

“Evirgen, Ö. F. , Özkan, J. ve Öztürk, S. (2019). Beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabı. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.”

“Elmacı, S. ve Yılar, M. B. (2019) Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler ders kitabı 6.sınıf . Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.”

“Koçoğlu, E. (2019). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler ders kitabı 7. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.”

Üç aşamalı olarak gerçekleştirilen bu araştırmanın birinci aşamasında 2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımları, ikinci aşamada 4., 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları incelenmiştir. Üçüncü aşamada ise gönüllü olarak araştırmaya katılan dokuz sosyal bilgiler öğretmeni ile yarı yapılandırılmış form aracılığıyla görüşmeler yapılmıştır. Çalışma grubuna ait demografik özellikler aşağıda verilmiştir.

Tablo 1*Öğretmenlere Ait Demografik Özellikler*

Demografik Değişkenler		f
Cinsiyet	Kadın	6
	Erkek	3
Öğrenim Durumu	Lisans	8
	Yüksek Lisans	1
Mesleki Kıdem	1-5 Yıl	6
	6-10 Yıl	1
	11-15 Yıl	0
	16 yıl ve üzeri	2

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 6'sı kadın, 3'ü erkek öğretmen olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin öğrenim durumları incelendiğinde araştırmaya katılan 9 öğretmenden 8'inin lisans mezunu olduğu 1 tanesinin yüksek lisans mezunu olduğu saptanmıştır. Doktora mezunu öğretmene rastlanmamıştır. Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin; 1-5 yıllık kıdeme sahip olanların 6 kişi olduğu, 6-10 yıllık kıdeme sahip olanların 1 kişi, iki kişinin ise 16 yıl ve üzeri kıdemli oldukları saptanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada nitel veri toplama araçları kullanılmıştır. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında ve ders kitaplarında ne şekilde yer aldığını ortaya koymak için doküman analizinden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin tespitine yönelik kontrol listesi kullanılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin görüşlerinin belirlenmesinde ise nitel veri toplama araçlarından yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Kontrol listesinin oluşturulmasında, sırasıyla literatür incelemesi yapılmış ve ilgili kavramlar tespit edilmiştir. Ardından uzman görüşü alınmış (sosyal bilgiler eğitimi alanında üç öğretim üyesi ve üç sosyal bilgiler öğretmeni) ve kontrol listesine son hali verilmiştir.

Öğretmenlerin zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin görüşlerini yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda araştırmanın amacı doğrultusunda öğretmenlerin zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin görüşlerini incelemeye ilişkin sorular yer almaktadır. Veri toplama aracı hazırlanırken öncelikle zaman ve kronolojiyi algılama alanında ilgili kaynaklar incelenerek taslak bir bilgi toplama formu oluşturulmuştur. Hazırlanan formun kapsam geçerliliğini arttırmak amacıyla, üniversitelerin eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler eğitimi bölümlerinde görevli üç öğretim üyesinden, dil uzmanından ve sosyal bilgiler öğretmeninden uzman görüşü alınmıştır. Ardından 3 sosyal bilgiler öğretmeni ile gerçekleştirilen pilot uygulama sonrası önerilen düzeltmeler yapıldıktan sonra forma son şekli verilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada ilk olarak zaman ve kronolojiyi algılama beceri konularında literatür taraması yapılmış olup şimdiye kadar konularla ilgili yayımlanmış kitap, tez, makale, süreli yayınlar gibi kaynaklar

taranmıştır. Kaynaklardan elde edilen bilimsel veriler çalışmaya dayanak olmuş ve ayrıntılı bir kaynakça oluşturulmuştur. Çalışmada incelenmiş olan ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları dijital ve basılı olarak temin edilmiştir. Elde edilen bu veriler doğrultusunda zaman ve kronolojiyi algılama, zaman, kronoloji, beceri, zaman şeridi, zaman kapsülü gibi zaman ve kronolojiye ait bulgular belirlenmiştir. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında ve ders kitaplarında ne şekilde yer aldığını ortaya koymak için doküman analizinden yararlanılırken, yarı öğretmen görüşlerinin analizinde içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. İçerik analizi, belirli materyallerin daha dikkatli, ayrıntılı olarak incelenmesi ve yorumlanması olarak tanımlanmıştır. İçerik analizi tekniği sıklıkla sosyal bilimler alanında kullanılan bir tekniktir (Büyüköztürk vd. , 2008). İçerik analizinin amacı ele alınan konunun daha sonra yapılacak olan çalışmalara örnek olması, yol göstermesi ayrıca konu ile alakalı genel eğilimin saptanması olarak belirtilebilir (Akyurt, Ültay ve Ültay 2021).

Geçerlik ve Güvenirlilik

Nitel araştırmada geçerlilik ve güvenilirlik kavramları yerine “İnandırıcılık”, “tutarlılık”, “aktarılabirlik” ve “teyit edilebilirlik” gibi kavramlar kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmada inandırıcılığı sağlamak için katılımcıların sorulara etki altında kalmadan cevap verebilmeleri ve kendilerini rahat hissetmeleri sağlanmış ve görüşme formlarının son hali katılımcılarla paylaşılmıştır. Bu sayede uygulayıcıdan ötürü katılımcıları etkileyecek görüş ve yorumlardan kaçınılmıştır. Çalışmanın tutarlı olmasını sağlamak için uzman görüşü alınarak amacı ve yöntemi (desen, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin analizi) araştırmanın uyumlu olmasına dikkat edilmiştir. Kontrol listesinin oluşturulmasında sırasıyla literatür incelemesi yapılmış ve ilgili kavramlar tespit edilmiştir. Ardından uzman görüşü alınmış ve kontrol listesine son hali verilmiştir. Bir diğer önemli nokta ise kodlama tutarlılığıdır. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde kodlama tutarlılığını sağlamak için iki ayrı kodlayıcı kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından çalışma kapsamında yapılan bütün kodlamaların Miles ve Huberman’ın (1994) “Güvenirlilik= Görüş Birliği/ Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı X 100” formülüne göre güvenirlilik ölçütünü (%89) karşıladığı görülmüştür. Aktarılabirliği sağlamak için çalışma grubunun çeşitliliği sağlanmıştır. Ayrıca farklı sınıf seviyelerinde önerilen farklı ders kitapları veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Bunun yanında çalışmanın bütün aşamaları açıkça belirtilmiş ve süreç detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Bir diğer önemli nokta ise teyit edilebilirliktir (doğrulanabilirlik). Bu aşamada ulaşılan yargıların, yorumların ve önerilerin ham verilerle karşılaştırıldığında uyumunu teyit etmek için geriye dönük kontroller yapılmıştır.

Etik Konular

Verilerin analizinde içerik ve doküman analizi yöntemleri kullanılmıştır. Veri toplama sürecinde kişisel bilgilerin gizlenmesine, katılımcı gönüllüğüne ve diğer etik ilkelere dikkat edilmiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Bu araştırmanın etik izni, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulundan 08/03/2022 tarihli ve 2022/41 sayılı karar ile alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bulguları alt amaçları doğrultusunda “Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular, Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin 4. 5. 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders

Kitaplarında Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Zaman Ve Kronolojiyi Algılama Becerisine İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular” olmak üzere üç başlık altında yapılandırılarak sunulmuştur.

Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler dersi öğretim programı zaman ve kronolojiyi algılama becerisi bağlamında incelendiğinde 4.sınıf, 5.sınıf, 6. sınıf, ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı “Birey ve Toplum”, “Kültür ve Miras”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim”, “Küresel Bağlantılar”, “Etkin Vatandaşlık” olmak üzere toplam 7 öğrenme alanından oluşmaktadır. Programda kazanımlar, her öğrenme alanına uygun olarak verilmiştir. Aşağıda 4. 5. 6. ve 7. sınıf için her öğrenme alanındaki toplam kazanım sayısı ve zaman ve kronolojiyi algılama becerisi eğitime yönelik olan kazanımların sayısı ile oranları tablo halinde gösterilmiştir. Tablo 2’de 4. sınıf sosyal bilgiler dersi kazanımlarında zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin yer alma durumu verilmiştir.

Tablo 2

4.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kazanımlarında Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin Yer Alma Durumu

Öğrenme Alanları	Toplam Kazanım Sayısı	Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisine Yönelik Kazanım Sayısı
Birey ve Toplum	5	1
Kültür ve Miras	4	4
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	6	0
Bilim, Teknoloji ve Toplum	5	2
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	5	0
Etkin Vatandaşlık	4	0
Küresel Bağlantılar	4	0
Toplam	33	7

Tablo 2 incelendiğinde “Birey ve Toplum” öğrenme alanında 5 kazanımdan bir tanesinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ile ilgili olduğu; (SB.4.1.2. Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar.), “Kültür ve Miras ” öğrenme alanı incelendiğinde tüm kazanımların zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ile ilişkili olduğu (SB.4.2.1. Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelere dayanarak aile tarihi çalışması yapar. - SB. 4.2.2. Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir. - SB.4.2.3. Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır. SB.4.2.4. Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele’nin önemini kavrar.), “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı incelendiğinde 5 kazanımdan 2 kazanımın zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ile ilişkili olduğu (SB.4.4.2. Teknolojik ürünlerin geçmişteki ve bugünkü kullanımını karşılaştırır.- SB.4.4.3. Kullandığı teknolojik ürünlerin mucitlerini ve bu ürünlerin zaman içerisindeki gelişimini araştırır) tespit edilmiştir.

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Etkin Vatandaşlık, Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında ise kazanımların hiçbirinde zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ile ilişkisi

kurulamamıştır. Tablo 3'te 5. sınıf sosyal bilgiler dersi kazanımlarında zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin yer alma durumu verilmiştir.

Tablo 3

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kazanımlarında Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin Yer Alma Durumu

Öğrenme Alanları	Toplam Kazanım Sayısı	Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisine Yönelik Kazanım Sayısı
Birey ve Toplum	4	0
Kültür ve Miras	5	1
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	5	0
Bilim, Teknoloji ve Toplum	5	0
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	6	0
Etkin Vatandaşlık	4	0
Küresel Bağlantılar	4	0
Toplam	33	1

Tablo 3 incelendiğinde 5. sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanında 5 kazanımdan biri zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ile ilişkilidir (SB.5.2.5. Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihf gelişimini değerlendirir.) tespit edilmiştir.

“Birey ve Toplum, İnsanlar, Yerler, Çevreler, Bilim, Teknoloji Ve Toplum, Üretim, Dağıtım Ve Tüketim, Etkin Vatandaşlık, Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında ise kazanımların hiçbirinde zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ile ilişkisi kurulamamıştır. Genel itibari ile 5.sınıf öğrenme alanlarında toplam 33 kazanımdan sadece bir kazanımın zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tablo 4'te 6. sınıf sosyal bilgiler dersi kazanımlarında zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin yer alma durumu verilmiştir.

Tablo 4

6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kazanımlarında Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin Yer Alma Durumu

Öğrenme Alanları	Toplam Kazanım Sayısı	Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisine Yönelik Kazanım Sayısı
Birey ve Toplum	5	1
Kültür ve Miras	5	1
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	4	0
Bilim, Teknoloji ve Toplum	4	0
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	6	0
Etkin Vatandaşlık	6	0
Küresel Bağlantılar	4	0
Toplam	34	2

Tablo 4 incelendiğinde 6.sınıf “Birey ve Toplum” öğrenme alanında 5 kazanımın yer aldığı ve bu kazanımlardan birinin (SB.6.1.1.Sosyal rollerin zaman içerisindeki değişimini inceler.) zaman ve kronoloji algılama becerisi ile ilişkili olduğu görülmektedir. “Kültür ve Miras” öğrenme alanında 5 kazanım mevcuttur ve bu kazanımlardan bir tanesi (SB.6.2.2. İslamiyet’in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar.) zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ile ilişkilidir.

“İnsanlar, Yerler, Çevreler, Bilim, Teknoloji Ve Toplum, Üretim, Dağıtım Ve Tüketim, Etkin Vatandaşlık, Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında ise kazanımların hiçbirinde zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ile ilişkisi kurulamamıştır. Genel itibarı ile 6.sınıf öğrenme alanlarında toplam 34 kazanımdan sadece 7 adet kazanımın zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tablo 5’te 7. sınıf sosyal bilgiler dersi kazanımlarında zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin yer alma durumu verilmiştir.

Tablo 5

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kazanımlarında Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin Yer Alma Durumu

Öğrenme Alanları	Toplam Kazanım Sayısı	Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisine Yönelik Kazanım Sayısı
Birey ve Toplum	4	0
Kültür ve Miras	5	0
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	4	1
Bilim, Teknoloji ve Toplum	4	2
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	6	2
Etkin Vatandaşlık	4	2
Küresel Bağlantılar	4	0
Toplam	31	7

Tablo 5 incelendiğinde 7.sınıf “İnsanlar Yerler, Çevreler” öğrenme alanında 4 kazanım bulunmaktadır, bu kazanımlardan 1 tanesi (SB.7.3.1.Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.) zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ile ilişkilidir. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı incelendiğinde bünyesinde 4 kazanım yer almakta olup bunlardan 2 tanesi (SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler. - SB.7.4.3. XV-XX. yüzyıllar arasında Avrupa’da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini analiz eder.) zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ile ilişkilidir. “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı incelendiğinde bünyesinde 6 kazanımı barındırmakta olduğu bunlardan 2 tane (SB.7.5.1. Üretimde ve yönetimde toprağın önemini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklar. -SB.7.5.4. Tarih boyunca Türklere meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanıtır.) kazanımın zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ile ilişkili olduğu görülmektedir. “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında 4 kazanım olduğu bunlardan sadece 2 tanesinin (SB.7.6.1. Demokrasinin ortaya çıkışını, gelişim evrelerini ve günümüzde ifade ettiği anlamları açıklar. - SB.7.6.2. Atatürk’ün Türk demokrasisinin gelişimine katkılarını açıklar.) zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Tablo incelendiğinde 7.sınıf “Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında ise kazanımların hiçbirinde zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ile ilişkisi kurulamamıştır. Genel itibari ile 7.sınıf öğrenme alanlarında toplam 31 kazanımdan sadece 7 adet kazanımın zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin 4. 5. 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin 4. 5. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alma durumuna ilişkin bulgular sınıf seviyeleri dikkate alınarak tablolar halinde verilmiştir. Tablo 6’da 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin yer alma durumuna verilmiştir.

Tablo 6

4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler Sınıf-Yayınevi	Öğrenme Alanı/ Ünite	Parça Adı
4. Sınıf Tuna Yayımları	Birey ve Toplum / Herkesin Bir Kimliği Var	Herkesin Bir Kimliği Var
		Herkesin Bir Öyküsü Var
	Kültür ve Miras/ Geçmişimi Öğreniyorum	Ailemin Tarihi
		Milli Kültür Öğelerimiz Geçmişten Bugüne Çocuk Oyunları Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Geçmişten Bugüne Teknoloji	
	Zaman İçinde Teknoloji	

Tablo 6 incelendiğinde 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin içeriğin “Birey ve Toplum, Kültür ve miras, Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanlarında 8 farklı metinde yer aldığı tespit edilmiştir. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin 4. Sınıf ders kitabında en fazla “Kültür ve Miras” öğrenme alanında dört metinde “Ailemin Tarihi, Milli Kültür Öğelerimiz, Geçmişten Bugüne Çocuk Oyunları, Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele” yer aldığı görülmektedir.

4.Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında “İnsanlar, Yerler, Çevreler, Üretim, Dağıtım Ve Tüketim, Etkin Vatandaşlık, Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin içerik tespit edilememiştir. Tablo 7’de 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin yer alma durumu verilmiştir.

Tablo 7

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sınıf-Yayınevi	Öğrenme Alanı/ Ünite	Parça Adı
5. sınıf MEB Yayınları	Kültür ve Miras / Ülkem, Kültürüm Ve Tarihim	Tarihe Yolculuk Geçmişten Günümüze
	Bilim, Teknoloji ve Toplum / Teknoloji Ve Yaşam	Bilim İnsanları ve Ortak Özellikleri
	Küresel Vatandaşlık/ Küresel Etkileşim	Ticaret ve Teknoloji

Tablo 7 incelendiğinde 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin içeriğin “Kültür ve miras, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında 4 farklı metinde yer aldığı tespit edilmiştir. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin 5. sınıf ders kitabında en fazla “Kültür ve Miras” öğrenme alanında iki farklı metinde “Tarihe Yolculuk, Geçmişten Günümüze” yer aldığı görülmektedir.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında “Birey Ve Toplum, İnsanlar, Yerler, Çevreler, Üretim, Dağıtım Ve Tüketim, Etkin Vatandaşlık ” öğrenme alanlarında zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin içerik tespit edilememiştir. Tablo 8’de 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin yer alma durumu verilmiştir.

Tablo 8

6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sınıf-Yayınevi	Öğrenme Alanı/ Ünite	Parça Adı
6. sınıf MEB Yayınları	Birey ve Toplum/ Biz Ve Değerlerimiz	Toplumdaki Rollerim
	Kültür ve Miras /Tarihe Yolculuk	İslamiyet’in Doğuşu
	Etkin Vatandaşlık/ Yönetime Katılıyorum	Geçmişten Günümüze Yönetim Biçimleri Dünden Bugüne Türk Kadını

Tablo 8 incelendiğinde 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin içeriğin “Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanlarında 4 farklı metinde yer aldığı tespit edilmiştir. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin 6. sınıf ders kitabında en fazla “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında iki farklı metinde “Geçmişten Günümüze Yönetim Biçimleri, Dünden Bugüne Türk Kadını” yer aldığı görülmektedir.

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında “İnsanlar, Yerler, Çevreler, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin içerik tespit edilememiştir. Tablo 9’da 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin yer alma durumu verilmiştir.

Tablo 9

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sınıf-Yayınevi	Öğrenme Alanı/ Ünite	Parça Adı
7. sınıf MEB Yayınları	Birey ve Toplum/ İletişim Ve İnsan İlişkileri	Dünyayı Evimize Getiren Kutu: Televizyon
	Kültür ve Miras/ Türk Tarihinde Yolculuk	Osmanlı Fetih Siyaseti
	Bilim, Teknoloji ve Toplum / Zaman İçinde Bilim	Kil Tabletten Tablet Bilgisayara
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim / Ekonomi ve Sosyal Hayat	Geçmişten Geleceğe Mesleki Eğitim Teknoloji ve Değişen Dünya
	Etkin Vatandaşlık/ Yaşayan Demokrasi	Demokrasinin Tarihteki Yolculuğu

Tablo 9 incelendiğinde 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin içeriğin “Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Üretim, Dağıtım, Tüketim, Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanlarında 6 farklı metinde yer aldığı tespit edilmiştir. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin 7. sınıf ders kitabında en fazla “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında iki farklı metinde “Geçmişten Geleceğe Mesleki Eğitim, Teknoloji ve Değişen Dünya” yer aldığı görülmektedir. 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında “İnsanlar, Yerler, Çevreler, Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin içerik tespit edilememiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisine İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

Bu bölümde sosyal bilgiler öğretmenleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular doğrudan alıntılarla desteklenerek sunulmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini tanımlamaya ilişkin görüşleri Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisini Tanımlamaya İlişkin Görüşleri

Kategori	Kod	f
İfade Biçimi	Geçmişten günümüze	3
	Tarih	2
	Kronoloji	1
	Neden-sonuç ilişkisi	1
	Oluş sıralaması	1

Tablo 10 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisine yükledikleri anlamların ifade etme biçimi kategorisi altında toplandığı görülmektedir. Bu doğrultuda kategoriye sırasıyla “geçmişten günümüze (f:3), tarih (f:2), kronoloji (f:1), neden sonuç ilişkisi (f:1), oluş sıralaması (f:1)” kodlarının oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu kodları desteklemek için öğretmen görüşlerinden bazıları örnek olarak aşağıda verilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini tanımlamaya ilişkin doğrudan örnek alıntılar: (Ö9) “Öğrencilerin tarihi ve tarihle ilgili kavramları öğrenebilme yetisini ifade etmektedir.” ifadesi ile tarihe vurgu yaparken, (Ö7) “Geçmiş ve bugün bağlamında gerçekleşen olayları o dönemin şartlarına göre incelenmesine yardımcı olan bir beceridir.” ifadesi ile tarihi olayları düzlemsel bir sıra içinde vermeye dikkat çekmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin ders kitaplarında yer alma durumu hakkındaki görüşleri tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin Ders Kitaplarında Yer Alma Durumuna İlişkin Görüşler

Kategori	Kod	f
Ders Kitaplarındaki Durumu	Yeterli	4
	Yetersiz	5

Tablo 11 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin ders kitaplarında yer alma biçimi kategorisi altında toplandığı görülmektedir. Bu doğrultuda kategoriye sırasıyla “zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin ders kitaplarında yer alma durumunu yetersiz buluyorum (f:5) cevabının sıklıkla tekrarlandığı bulgusuna erişilmiştir. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisini Sosyal bilgiler ders kitaplarında yeterli düzeyde buluyorum (f:4)” cevabı dört öğretmen tarafından verildiği bulgusuna erişilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin ders kitaplarında yer alma durumuna doğrudan örnek alıntılar: (Ö5) “Konu sayısı bakımından yeterlidir ancak tarih konuları dağınık olarak verildiği için çocuklar zorlanmaktadır. Mesela 7.sınıf tarih konuları birbirinden kopuk işlenmiştir kitapta.” ifadeleri ile konular arasında birlik olmaması bundan mütevellit öğrencilerin konular arasındaki bağlantı kurmada yaşadıkları başarısızlıklara vurgu yapmıştır. , (Ö1) “Daha detaylı olarak yer verilmesi gerekir.” ifadesi ile de sosyal bilgiler ders kitaplarının zaman ve

kronolojiyi algılama becerisi bağlamında yetersizliğini vurgulamıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini sosyal bilgiler ders kitaplarında hangi öğrenme alanı ile ilgili olmasına yönelik görüşlerine Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Öğrenme Alanı İlgili Olmasına Yönelik Görüşler

Kategori	Kod	f
Öğrenme Alanı	Kültür ve Miras	5
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	2

Tablo 12 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisi sosyal bilgiler ders kitaplarında ilgili olmasına yönelik görüşler öğrenme alanı kategorisi altında toplandığı görülmektedir. Bu doğrultuda kategoriyi sırasıyla “ kültür ve miras (f:5), bilim, teknoloji ve toplum (f:2)” kodlarının oluşturduğu tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine ilişkin doğrudan örnek alıntılar : (Ö7) “Kültür ve Miras öğrenme alanı ve Bilim, Teknoloji ve Toplum dünyada ve ülkemizde yaşanan gelişmeleri öğrencilere öğretilmesine katkı sağladığı için yer almaktadır.”, ifadeleri ile sosyal bilgiler ders kitaplarındaki zaman ve kronolojiyi algılama becerisine iki öğrenme alanı içerisinde vurgu yaptığını belirtirken ; (Ö9) “Kültür ve Miras öğrenme alanını kapsamaktadır. Öğrenme alanının içerisinde tarih vurgusu olduğu için” ifadeleri ile de tek bir öğrenme alanının içinde zaman ve kronolojiyi algılama becerisine vurgu yaptığını vurgulamıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin kazandırılmasında kullanılabilir yöntem-tekni ve etkinliklere İlişkin Görüşleri Tablo 13’te yer verilmiştir.

Tablo 13

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin kazandırılmasında kullanılabilir yöntem-tekni ve etkinliklere İlişkin Görüşleri

Kategori	Kod	f
Yöntem/Teknik/Etkinlik	Tarih şeridi oluşturma	5
	Eğitsel oyunlar	4
	Rol oynama	3
	Drama	2
	Tarihsel empati	2
	Kavram haritaları	2
	Kavram karikatürleri	1
	Ev ödevi	1
	Balık kılıcı	1
	Film izleme	1
	Beyin fırtınası	1
	Tartışma	1
	Proje	1
	Sözlü tarih	1

Öğretmenler, zaman ve kronolojiyi algılama becerisini kullanılabilir yöntem-tekni ve etkinliklere ilişkin görüşleri ile alakalı sorusuna; yukarıdaki tabloda yer aldığı şekilde birçok açıdan görüş belirtmişlerdir. Tablo 13’te yer alan kategoriler, öğretmenler tarafından ortak olarak

ve sıklıkla belirtilen görüşlerden oluşturulmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin cevapları farklılık göstermektedir. Bunlar; tarih şeridi oluşturma (f:5), eğitsel oyunlar(f:4),rol oynama (f:3), drama (f:2), tarihsel empati (f:2), kavram haritaları (f:2) vs. olmak üzere on dört alt üniteye belirlenmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin kazandırılmasında kullanılabilecek yöntem-teknik ve etkinliklere yönelik doğrudan örnek alıntılar: (Ö5) “Ortaokul çağındaki çocuklar daha yeni yeni soyut döneme geçtikleri için olayları ve zamanı somutlaştıracak tarih şeridi çizdirilerek, akıllı tahtadan hangi olayın ne zaman nerede olduğu görsel zenginlikler katarak öğretebiliriz.”, ifadeleri ile sınıf içinde kullanılabilecek yöntem, teknik ve etkinliklere vurgu yaparken; (Ö9) “Bu beceri ortaokul seviyesindeki öğrencilere çeşitli dramalar, tiyatro oyunları, okuma metinleri eşliğinde öğretilebilir. Öğrencilerin yaşı küçük olduğu için daha somut yaşantılar öğrenciler için daha uygun olacaktır.”, ifadeleri ile öğrencilerin yaparak yaşayarak içinde bulunacağı somut öğrenmeler kazanacağı yöntem, teknik ve etkinliklere yer vermiştir. (Ö3) “Tarih şeridi etkinlikleri yapılabilir.”, (Ö2) “Öncelikle aileden başlanabilir. (Yakından uzağa) Aile kök ağacı çizdirilebilir, burada çocuk soyuttan somuta gidildiğinde zaman kavramına yer verilebilir.” görüşü ile de eğitimin ailede başlayacağı kanısına vurgu yapmıştır. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini kazandırmasında sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek araç\gereç materyaller ilişkin görüşleri tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin Kazandırılmasında Kullanılacak Materyallere Yönelik Görüşleri

Kategori	Kod	f
Materyal	Zaman şeridi	4
	Görseller	3
	Gerçek eski eşyalar	2
	Zaman kapsülleri	1
	Hikâyeler	1
	Renkli kartonlar	1
	Şeritler	1
	Kil	1
	Oyun hamuru	1
	Oyuncaklar	1
	Karikatür	1
	Okuma metinleri	1

Tablo 14 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin kazandırılmasında kullanılacak materyallere yönelik görüşleri kategorisi altında toplandığı görülmektedir. Bu doğrultuda kategoriyi sırasıyla “ zaman şeridi (f:4),görseller (f:3), gerçek eski eşyalar (f:2), zaman şeridi (f:1), zaman kapsülleri (f:1), hikâyeler (f:1), resme dayalı görseller(f:1), şeritler(f:1) , kil (f:1),oyun hamuru (f:1), oyuncaklar (f:1), gerçek eski eşyalar (f:1), araç gereçler (f:1) kodlarının oluşturduğu tespit edilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin kazandırılmasında kullanılacak materyallere yönelik doğrudan örnek alıntılar: (Ö5) “Okulun merdivenleri önemli olayların kronolojisini öğretmek için merdivenlerin ilk basamağından başlayıp son basamağına kadar sıralı olarak yazılabilir. Öğrencilerde örtük öğrenme meydana gelmesi muhtemel bir sonuçtur.” ifadeleri ile öğrencilere örtük öğrenmeler yolu ile zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin kazandırılmasının önemi üzerinde durmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Temel amacı, zaman ve kronolojiyi algılama becerisini 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımları, ders kitapları ve öğretmen görüşleri doğrultusunda incelenmesi olan çalışmanın bulguları doğrultusunda ulaşılan sonuçlar ve öneriler aşağıda verilmiştir.

Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi açısından sosyal bilgiler dersi öğretim programının kazanımları incelendiği 4. sınıfta 33 kazanımdan 7’sinde, 5. sınıfta 33 kazanımdan 7’sinde, 6. sınıf sosyal bilgiler kazanımları incelendiğinde 34 kazanımdan 2’sinde ve 7.sınıf sosyal bilgiler kazanımları incelendiğinde 31 kazanımdan 7’sinde zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin içeriğin yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Zaman ve kronolojiyi algılama becerisine en çok 4.sınıf ve 5.sınıf kazanımlarında yer almaktadır. 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında “kültür ve miras” öğrenme alanında, tarihsel mirasa duyarlılık konularına daha fazla yer ayrılması gerektiği ayrıca Mızıkacı (2017), yapılandırmacı eğitim yaklaşımına göre hazırlanan öğretim programının beceriler açısından oldukça yetersiz kaldığı sonucuna ulaşmıştır. Akpınar ve Bilgili (2018) çalışmalarında 6. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında bulunan kazanımlar ile öğrenme alanlarında bulunan beceri ve kavramların birbiriyle uyumlu olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Karadeniz ve diğerleri (2015) çalışmaları neticesinde sosyal bilgiler dersi öğretim programının uygulamalı kazanım sayısının epey az olduğu neticesine erişilmiştir. Altay, (2020)’in çalışmasına göre 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında mevcut olarak bulunan her bir sınıf seviyesince belirlenen becerilerden daha fazla beceri sosyal bilgiler ders kitaplarında muhafaza edilmiş; lakin bunların rastgele şekilde dağıldığı saptanmıştır.

Sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrenme alanlarına konu olan becerilerin dağılımının farklı sınıf seviyelerindeki aynı öğrenme alanları arasında dağılımının farklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bazı beceriler sıklıkla vurgulanırken kimi becerilere daha az yer verilmiştir. Aydemir (2017) yapmış olduğu araştırmasında becerilerin dengeli şekilde dağılım göstermediği sonucuna varmıştır. Çiftçi ve Akça (2019) araştırmalarında öğretim programının coğrafi kazanım ve coğrafi içerik açısından zenginleştiğini vurgulamıştır. Turan (2018)’in çalışmasında zaman ve kronolojiyi algılama becerisi sadece birey ve toplum öğrenme alanında, 4. ve 6.sınıfta beceri yer verilmiştir. Benzer şekilde bu çalışmada da kültür ve miras öğrenme alanında 4.sınıf ve 6.sınıfta verilmesi gereken beceri olarak zaman ve kronolojiyi algılama becerisi saptanmıştır. İnsanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı sınıf düzeyinde incelendiğinde zaman ve kronolojiyi algılama becerisine dolaylı şekilde vurgu yapıldığı saptanmıştır. Üretim, Tüketim ve Dağıtım öğrenme alanı sınıf bazlı incelendiğinde sadece 7. sınıfta zaman ve kronolojiyi algılama becerisine vurgu yapıldığı saptanmıştır. Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında 7.sınıfta zaman ve kronolojiyi algılama becerisine vurgu yapıldığı saptanmıştır. Bu çalışma bağlamında ortaya çıkan sonuçlar ilgili alan yazınla benzerlik göstermektedir. Demir ve Özyurt (2021)’e göre 2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim programında becerilerin geliştirilmesine yönelik dengeli bir dağılım

bulunmamakta, bazı becerilerin geliştirilmesine yönelik birçok kazanım programında yer alırken, bazı becerilere öğretim programlarında yer verilmemektedir.

2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programının yapısı incelenmesi sonucu elde edilen bulgulara göre zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin yer alma durumu yetersiz olduğu düşünülmektedir. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisiyle ilgili kazanımların en çok tarih konularının yoğun bir şekilde yer aldığı “Kültür ve Miras” öğrenme alanıyla ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin 4, 5, 6. ve 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alma biçimi içerik ve görsel açılarından incelenmiştir. Sosyal bilgiler ders kitaplarında zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin daha çok metin içinde yer aldığı, görsel materyal olarak da yer verildiği saptanmıştır. Ayrıca ders kitaplarında etkinliklerin içinde de zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin yer aldığı tespit edilmiştir. Bu dönem öğrencilerinin buldukları yaş dilimi itibari ile zaman ve kronoloji gibi soyut kavramları somut olarak algılamaya elverişlidir (Güngör ve Dursun, 2012). Bu durum ders kitaplarının gerek görseller gerekse içerik açısından önemini artırmaktadır. Bu doğrultuda ders kitaplarının daha fazla görseller ile desteklenmesinin bu becerinin kazanılmasına katkı sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ders kitaplarında yer alan etkinliklerin daha kapsamlı, öğrencileri daha çok sürece dahil etmesi önem taşımaktadır. Bunun yanında gerçeğe yakın problem ve proje etkinlikleriyle zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin daha etkin bir şekilde kazandırılması mümkün olabilir. 4. 5. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılan görsel unsurlar zaman ve kronolojiyi algılama becerisi açısından incelendiğinde, kullanılan görsel türünün ilgili bilgileri iletmek için sembolize edildiği tespit edilmiştir.

Bu çalışma sonucunda öğrenme alanlarında zaman ve kronolojiyi algılama becerisine en çok “Kültür ve Miras” öğrenme alanının içinde vurgu yapıldığı saptanmıştır. İncelenen ders kitaplarının zaman ve kronolojiyi algılama becerisi açısından daha da etkin kullanılabilmesi sonucuna ulaşılmıştır. 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının zaman ve kronolojiyi algılama becerisi açısından diğer sınıflara nazaran daha fazla içeriğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Beceri öğretiminde kitaplar içinde en çok zaman şeritleri kullanılmıştır. Altay (2020) sosyal bilgiler ders kitaplarını beceriler açısından incelediği çalışmada ders kitaplarının 196 kez becerilere yer verildiğini saptamıştır. Beceriler içinde en çok araştırma becerisine yer verilmiş olup bunun peşinden değişim ve sürekliliği algılama ve harita okuryazarlığı becerileri takip ettiği, becerilerin ders kitaplarına dengeli şekilde dağılmadığı sonucuna ulaşılmış ve kimi becerilere çok sık yer verilirken, kimi becerilere çok az sayıda yer almış veya ders kitaplarında bu beceriler hiç yer almadığını ifade etmiştir. Ayrıca programda belirtilen becerilerin sınıf düzeyine de dengeli ve oranlı dağılımı yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğreten (2017), dördüncü sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan içeriğin beceri kazandırma uygunluğuna ilişkin öğretmen görüşlerini incelemiş sıklıkla “orta düzeyde” sonucuna ulaşılmıştır. Hayırsever (2010) ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler ders ve çalışma kitaplarını beceriler bağlamında incelemiş, bu kitapların var olan becerileri kazandırma konusunda “kısmen uygun” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Taşkiran ve diğerlerinin (2016) temel becerileri kazandırma konusunda ders kitaplarının “iyi ve çok iyi düzeyde” düşüncelerini beyan eden oranı epey düşük düzeyde olduğu sonucuna erişilmiştir. Kalın (2007) yapmış olduğu çalışma neticesinde sosyal bilgiler ders kitabındaki bilgilerin eksik ayrıca öğretmenlerin yardımcı kaynak kitaplara da gereksinim duyduğu sonucuna erişmiştir.

Öğretmenlerin ünite sonlarındaki değerlendirme kısımlarında süre sıkıntısı yaşadıklarını ve ders kitabı hazırlanırken içerikte bulunacak görsel materyallere de dikkat edilmediğini belirtmiştir. Ertürk ve Güler (2017) ders kitaplarının büyük oranda “kısmen yeterli” görüşü aldıklarını bundan mevcut ders kitaplarının yeniden gözden geçirilip noksanlıkların tamamlanması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır. Önal ve Kaya (2006) temel becerilerin ders kitaplarında etkinlikler dâhilinde verilmeye çalışıldığını ve öğretmenlerin ders kitaplarında verilen etkinlikleri öğretme konusunda gelişime açık olduğunu vurgulamıştır. Demir ve Özyurt (2021) sosyal bilgiler ders kitapları ve öğretim programının öğrencilerin beceriler boyutunda geliştirilmesine yönelik zenginleştirilmesi ve beceriler açısından kapsayıcı nitelik kazandırılması önermektedir. Akbaba (2013) öğrencinin beceri kazanma sürecine doğrudan katılması gerektiğine, ayrıca ders kitaplarında becerilerin kazandırılmasında etkinliklerin niteliğinin önemli olduğuna vurgu yapmaktadır.

Öğrenciler tarihsel sıralama yapmakta zorlanmakta tarihi ezberledikleri, tarihin tanımında yapı taşı olarak verilerin sebep sonuç arasında ilişki kurma, geçmiş ve gelecek arasında bağlamı oluşturma gibi konularda yetersiz oldukları geçmişle ilgili olan ifadeleri bildikleri ancak bu ifadelerin ezberden öte gitmediği ve zamanla unutulduğu görülmektedir (Çiviler, 2019). Bu bağlamda öğrencilerin sahip olduğu ders kitaplarının zaman ve kronolojiyi algılama becerisi açısından daha donanımlı hale getirilmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda kitaplardaki içerik daha çok sorgulayıcı, sebep-sonuç temelli ve analize açık bir şekilde yapılandırılmalıdır.

Genel olarak zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin sosyal bilgiler ders kitaplarında yeterince yer verilmediği, öğrenme alanları arasında dengeli dağıtılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ders kitaplarında yer verilen zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin konu içerisinde belli bir bütünlük halinde yer almadığı görülmektedir. Ders kitaplarında zaman ve kronolojiyi algılama becerisine yeterli düzeyde yer verilmesinin soyut bir nitelik taşıyan becerinin kazandırılmasında ve kronolojik sıralama yapmasına becerisi kazanmasına önemli bir katkısı olacaktır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin görüşleri incelendiğinde alınan cevaplardan yola çıkılarak öğretmenlerin zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin farklı görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir. Bu durum öğretmenlerin farklı ve zengin bakış açısında sahip olmaları ile açıklanabilir.

Zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin ortaokul öğrencilerine kazandırılmasında zaman şeridinin en çok kullanılan materyal olduğu, çeşitli etkinlikler ve sınıfta çoklu ortam kullanılmasının etkili olduğu ve rol oynamanın etkili bir yöntem olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini 2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yeterli düzeyde bulduğu ancak zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin ders kitaplarında yer alma durumu hakkında olumsuz görüş belirttikleri tespit edilmiştir. Bu durum zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin ders kitaplarında yer almasına ilişkin ulaşılan sonuçla örtüşmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini kazandırmak için kullandığı materyaller zaman şeridi, zaman kapsülleri, hikâyeler, resme dayalı görseller, şeritler, kil, oyun hamuru, oyuncaklar, gerçek eski eşyalar, araç gereçler olarak çeşitlilik göstermiştir. Mutluer (2013) öğretmenlerin beceri öğretimi yeterliklerinin geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Yılmaz ve Kaya (2011) öğretmenlerin tarih içerikli konulara yeterince yer verilmediği ve yer verilenlerin ise yüzeysel olarak ele alındığına vurgu yaptıklarını ifade etmektedir. Aykaç

(2007) öğretmenler ile yaptığı çalışmasında öğretmenlerin ders içerisinde harici etkinlikleri uygulamakta zorluk yaşadığı, yöntem ve teknikler konusunda kendilerini yeterli görmedikleri ayrıca var olan sınıf mevcutlarının etkinlikleri uygulama boyutunda sorunlar yarattığı sonuca ulaşmış, okulların fiziki yapılarının da etkinlikleri uygulamak için yeterli olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Farklı bir araştırmada ise öğretmenlerin beceri öğretimine yönelik olumlu görüş sahibi olmalarına rağmen sahip oldukları görüşleri uygulamaya geçirmedikleri saptanmıştır (Öztürk ve Mutlu 2017). Doğan (2020) eğitim sisteminden kaynaklanan sorunlardan ötürü öğrencilere beceri kazandırmanın zor olduğunu ve öğretmenlerin birçoğunun da çeşitli olumsuzluklar yüzünden bazı becerileri hiç kazandırılmayacağını ifade ettiğini öne sürmüştür.

Tarih içerikli sosyal bilgiler dersi kazanımlarının farklı yöntem-teknikler ile öğretilmesi ile öğrencilerin üst düzey düşünme becerileri kazanmaları için ortam hazırlayacağına vurgu yapılmaktadır (Göksu, 2020). Gowan ve Guzzetti (2004) sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin tarih konularının ezberletilmesi ve gerçeklikten kopuk bir şekilde verilmek yerine edebi metinler aracılığıyla somutlaştırılması gerektiğine dikkat çekmektedir. İlgili literatürden hareketle sosyal bilgiler öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini kazandırırken derslerde sıklıkla “roman, mitoloji, biyografi, drama, zaman şeridi” gibi etkinlikleri kullanmalarının önemi ortaya çıkmıştır. Öğretmenler ile yapılan görüşme sonuçlarına göre derslerin beceri öğretimi, yöntem-teknik ve etkinlik bağlamında güçlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışma kapsamında zaman ve kronolojiyi algılama becerisini bağlamında ders kitaplarının incelenmesinden elde edilen sonuçlar ile öğretmen görüşlerinin kullanılan araç-gereç, yöntem, görseller ve öğrenme alanlarına dağılım bağlamında önemli ölçüde örtüştüğü tespit edilmiştir. Bu bağlamda soyut bir içeriğe sahip olan zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin kazandırılmasında ders kitaplarında yer alan içeriğin kullanılan yöntem çeşitliliğinin önemli bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Araştırma ile ulaşılan sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ile ilgili kazanımların sayısı arttırılabilir.
- Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi kapsamında öğretmenlere yönelik bilgilendirme ve materyal paylaşımına yönelik dijital platformlar oluşturulabilir.
- Sınıf ortamları zaman ve kronolojiyi algılama becerisine yönelik materyallerle zenginleştirilebilir.
- Becerinin kazandırılması için sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitaplarının birbirlerini tamamlar nitelikte olmasına yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin ders kitaplarında metin içinde ve görsellerde daha somut bir şekilde yer alması sağlanabilir.
- Yapılan çalışmada görüşme formundan yararlanılmıştır. Daha derinlemesine bilgi edinmek için gözlem vb. farklı yöntemlerin kullanıldığı çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

Ablak, S. ve Aksoy, B. (2021). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 11(1), 41-73. <https://doi.org/10.23863/kalem.2021.178>

- Akbaba, B. (2013). *Sosyal bilgiler ders kitaplarında beceri öğretimi, Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu sosyal bilgiler* (s. 279-310). Pegem Akademi.
- Akbaba, B., Keçe, M., ve Erdem, M. (2012). Sosyal bilgiler dersinde çoklu ortam kullanımının öğrencilerin zaman kronoloji ve değişim sürekliliği algılama becerilerine etkisi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 237-257.
- Akpınar, M. ve Bilgili, A. S. (2018). Sosyal bilgiler 6. sınıf öğretim programı, kazanım, beceri ve kavram ilişkisi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 855-882.
- Akyurt, H., Ültay, E. ve Ültay, N. (2021). Sosyal bilimlerde betimsel içerik analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 188-201. <https://doi.org/10.21733/ibad.871703>
- Altay, N. (2020). Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarının beceriler açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (41), 276 - 297. <https://doi.org/10.33418/ataunikkefd.805054>
- Altun, A. ve Kaymakçı, S. (2016). Zaman ve kronolojinin öğretiminde bir materyal: zaman şeritleri. *Turkish History Education Journal*, 5(1), 157-192. <https://doi.org/10.17497/tuhed.279917>
- Aydemir, M. (2017). Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarının ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan beceriler açısından incelenmesi. *International Journal of Contemporary Educational Studies (IntJCES)*, 3(2), 1-17.
- Aykaç, N. (2007). İlköğretim programında yer alan etkinliklerin öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi (Sinop ili örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 8(2), 19-35.
- Baloğlu Uğurlu, N. ve Üzen, A. (2017). Dijital zaman çizelgesi hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (44), 225-236.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Candan, A. S. ve Öztaş, S. (2017). Secondary school students' metaphors about the history concept. *Journal of History Culture and Art Research*, 6(2), 507-526. <https://doi.org/10.7596/taksad.v6i2.691>
- Çelikkaya, T. ve Kürümlüoğlu, M. (2019). Ortaokul öğrencilerinin kronoloji becerilerinin saptanmasına yönelik bir çalışma. *Turkish History Education Journal*, 8(1), 150-173. <https://doi.org/10.17497/tuhed.510394>
- Çelikkaya, T. (2011). Sosyal bilgiler programında yer alan becerilerin kazandırılma düzeyi öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19 (3), 969-990.
- Çiftçi, B. ve Akça, D. (2019). 2005 ve 2018 sosyal bilgiler öğretim programlarının coğrafi beceri ve coğrafi kazanım alanlarının karşılaştırılması. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), 33-59.

- Çiviler, M. (2019). *Ortaokul 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerini geliştirme: Bir eylem araştırması*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Marmara Üniversitesi.
- Çüçen, A. K. (2001). *Bilgi felsefesi*. Asa Yayınevi.
- Demir, A. Y. ve Özyurt, M. (2021). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitaplarının 21. yüzyıl becerileri bağlamında incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22 (2), 1254-1290. <https://doi.org/10.17679/inuefd.867905>
- Demircioğlu, İ. H. (2005). Sekizinci sınıf öğrencilerinin tarih öğretiminde kullanılan zaman ve kronoloji ile ilgili bazı kavramları anlama düzeyi. *Eurasian Journal Of Educational Research*, 19, 155-163.
- Denzin, N. K., and Lincoln, Y. S. (2005). *The sage handbook of qualitative research* (3rd Ed.). Thousand Oaks:Sage.
- Doğan, E. (2020). *Ortaöğretim programlarına 21. yüzyıl becerilerinin yansımaları ve öğretmenlerin bu becerilere ilişkin görüşleri (Ankara İli Örneği)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Durak, D.E.(2019) *Kars müzesindeki eserler yoluyla 7. sınıf öğrencilerinin zaman ve kronoloji algularını ölçme*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kafkas Üniversitesi.
- Elmacı, S. ve Yılar, M. B. (2019) *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler ders kitabı 6. Sınıf*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Ertürk, M. ve Güler, E.(2017). 5. 6. ve 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Muğla ili örneği). *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(8), 64-76.
- Evirgen, Ö. F. , Özkan, J. ve Öztürk, S. (2019). *Beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Gall, MD, Borg, WR ve Gall, JP (1996). *Eğitim araştırması: Giriş* (6. baskı). Longman Yayıncılık.
- Göksu, M. M. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih konularının öğretimine yönelik görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(5), 1946-1955. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.4039>
- Gömlüksiz, M.N. ve Kan, A.Ü. (2009). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve girişimcilik becerilerini kazandırmadaki etkililiğinin belirlenmesi. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 8(1), 39-49.
- Güngör Akıncı, B. ve Dilek, D. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde temsilî resim kullanımıyla tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 36 (36) , 5-27.
- Hamutoğlu, N. B., Başarmak, U., Çam E., ve Salar, H.C. (2022). Investigation of secondary school students' attitudes towards computational thinking, problem-solving skills and research-inquiry. *Türk Akademik Yayınlar Dergisi (TAY Journal)*, 6(2), 429-461. <https://doi.org/10.29329/tayjournal.2022.510.12>

- Hayırsever, F. (2010). *Sosyal bilgiler ders, öğretmen kılavuz ve öğrenci çalışma kitaplarının sosyal bilgiler öğretim programında kazandırılması hedeflenen temel beceriler açısından değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Kalın, Ö. (2007). *Sosyal bilgiler öğretim programı (2004) ve 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Karadeniz, O., Eker, C. ve Burunsuz, E. (2015). Ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımlarının yapılandırmacı öğrenme kuramı ilkelerine göre değerlendirilmesi. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(3), 563-580.
- Kekeç, M.(2018). *Zaman ve kronoloji becerisinin kazandırılmasında modelleme tekniğinin kullanılması*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Koçoğlu, E. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler ders kitabı 7*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Marancı, Ş. (2017). *Fotoğraflarla 7. sınıf öğrencilerinin tarihsel zaman algısı*. [Yüksek lisans tezi]. Kafkas Üniversitesi.
- Marshall, C., and Rosman, B. G. (2006). *Designing qualitative research*. Thousand Oaks: Sage.
- MEB. (2005). *Sosyal bilgiler 4, 5, 6 ve 7. sınıflar öğretim programı*. Ankara: MEB.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler 4, 5, 6 ve 7. sınıflar öğretim programı*. Ankara: MEB.
- Mızıkacı, F. (2017). Askıya çıkarılan taslak programlar ve düşündükleri. *Eleştirel Pedagoji Dergisi*, 50, 1-8.
- Miles, M. B. ve Huberman, M. A. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. Sage.
- Mutluer, C. (2013). Sosyal bilgiler programlarında yer alan beceriler hakkında sosyal bilgiler öğretmen görüşleri (İzmir Menemen Örneği). *Turkish studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(7), 355-362. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5236>
- Ozankaya, Ö. (2007). *Toplumbilim*, (11. Baskı). Cem Yayınevi.
- Öğreten, A.(2017). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki temel becerileri kazandırmada ilkokul dördüncü sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içeriğinin yeterliliğine ilişkin öğretmen görüşleri*. [Yayımlanmamış yüksek Lisans Tezi]. Ordu Üniversitesi.
- Önal, H. ve Kaya, N. (2006). Sosyal bilgiler ders kitaplarının 4 ve 5. Sınıf değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (16) , 21-37.
- Özen, R. (2009). *İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin zaman, süreklilik ve değişim algılama becerilerinin araştırılması: Nitel bir araştırma*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Öztürk, M. ve Mutlu, N. (2017). Sosyal bilgiler ve tarih derslerinde beceri ve değerleri ne kadar öğretiyoruz? *Sakarya University Journal of Education*, 7(3), 552-563. <https://doi.org/10.24315/trkefd.301189>

- Söğüt, K. (2021). *Sosyal bilgiler öğretiminde zaman ve kronolojiyi algılama becerisi üzerinde tarihsel empati tekniği ile yapılan etkinliklerin değerlendirilmesi.*[Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Sözer, E. (2009). Sosyal bilgiler programının amaçları, ilkeleri ve temel özellikleri, <http://www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/2295/unite02.pdf>
- Şahin, E. (2020). *Ortaokul sosyal bilgiler ders kitabı 6.* Anadol Matbaacılık.
- Şimşek, A. (2015). Tarihsel zaman, değişim ve süreklilik. Ahmet Şimşek (Ed.) *Tarih için metodoloji* içinde (8-11). Pegem Akademi.
- Pala, F. ve Şimşek, A. (2016). Sosyal bilgiler derslerinde tarihlerin (dates) öğretimi. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 5(1), 136-156. <https://doi.org/10.17497/tuhed.279916>
- Taşkıran, C., Baş, K., Bulut, B. (2016). Sosyal bilgiler dersinin kendine özgü becerilerinin kazandırılma düzeyi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 1- 19.
- TDK. (2021). *Güncel Türkçe sözlük.* <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 10.06.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Turan, R. (2018). 2017 ilkokul ve ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı üzerine genel bir değerlendirme. *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 19-295-328.
- Turan, S. (2019). 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programının disiplinler arası yapısının incelenmesi. *Sosyal Bilgilerde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi*, 2 (2), 166-190.
- Turan, S. ve Karasu Avcı, E. (2018). 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programının dijital vatandaşlık bağlamında incelenmesi. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1),28- 38.
- Tüysüz, S. (2018) *.Dördüncü sınıf sosyal bilgiler ders kitabı.* Tuna Matbaacılık.
- Ulusoy , K.ve Dilmaç, B.(2018). *Değerler eğitimi.* Pegem Akdemi.
- Ulusoy, K. (2007). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih ve ahlâk eğitimi ilişkisi üzerine görüşleri (Sakarya İl örneği) . *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5 (13) , 155-177.
- Varlıkgörücü, N. ve Çalışkan, M. (2020). Zaman ve kronolojiyi algılama becerisini nasıl geliştirebilirim?. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (2), 194-209. <https://doi.org/10.38151/akef.2020.4>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K. ve Kaya, M. (2011). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih algısı ve tarih öğretimine pedagojik yaklaşımları. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , (6) , 73-95 .